

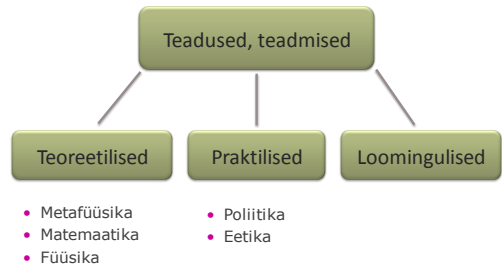
Aristoteles (384-322 e.m.a)

- Aristotelese isa oli arst Makedoonia õukonnas
- Aristoteles oli Platoni õpilane Akadeemias
- Aristoteles oli tulevase Makedoonia Aleksandri õpetaja
- Aristoteles rajas Ateenas oma kooli - Lykeioni (kr Λυκειον)

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

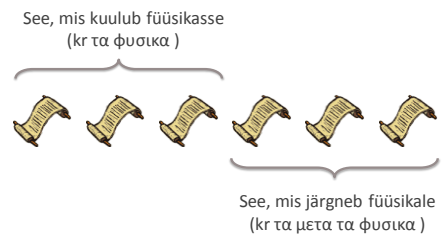
Teaduste/teadmiste klassifikatsioon

Metafüüsika

- Metafüüsikaks (kr τα μετα τα φυσικα 'see, mis järgneb füüsikale') hakati 1. sajandil e.m.a nimetama Aristotelese teoseid olemisest ja tunnetusest, sest need järgnesid tollases teoste väljaandes füüsika-alastele teostele.
- Aristoteles ise nimetas olemise kui sellise uurimist esimeseks filosoofiaks (kr πρώτη φιλοσοφία)

Sõna *metafüüsika* päritolu

Filosoofia (metafüüsika) eesmärk on arusaamine

“Kui hakati filosofeerima selleks, et vabaneda teadmatusest, siis teadmise poole hakati püüdlema arusaamise, mitte aga mingi kasu pärast. Sündmuste kulg kinnitab seda: nimelt kui oli olemas peaaegu kõik hädavajalik, samuti see, mis kergendab elu ja pakub naudinguid, siis hakati otsima seda laadi arusaamist. Seepärast on selge, et me ei otsi seda arusaamist millegi muu tarvis. Ja nagu me vabaks nimetame seda inimest, kes elab iseenda jaoks, mitte aga teiste jaoks, samamoodi on ka see teadus ainuke vaba, sest ta on olemas ainult iseenda jaoks”

Filosoofia (metafüüsika) eriline väärtus

“Kõik teised teadused on vajalikumad kui tema, ent paremat temast ei leidu”

Aristotelese metafüüsika põhimõisted on

- materia ja olemus
- tekkimine
- võimalikkus ja tegelikkus
- põhjus

Iga asja puhul saame mõtteliselt eristada tema

- materiat (kr υλη)
- olemust (kr ειδος) ehk vormi (kr μορφη) ehk seda, mis teeb asja selleks, mis ta on (kr το τι ην ειναι)

Hing on elusolendi olemus

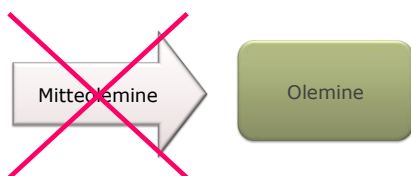
Taime hing	Taimne alge: kasvamine, toitumine ja paljunemine		
Looma hing	Taimne alge: kasvamine, toitumine ja paljunemine	Loomne alge: aistingud ja (enamusel) liikumine	
Inimese hing	Taimne alge: kasvamine, toitumine ja paljunemine	Loomne alge: aistingud ja liikumine	Mõistuslik alge: mõtlemisvõime

Materia erinevad tasemed

Asi	Materia
Maja	Telliskivid
Telliskivi	Savi
Savikamakas	Algelemendid (maa, vesi, õhk, tuli)
Algelement	Esimene materia

Mis on tekkimine?

Enne Aristotelest arvati, et tekkimine on üleminek mitteolemiselt olemisele:

Mis on tekkimine?

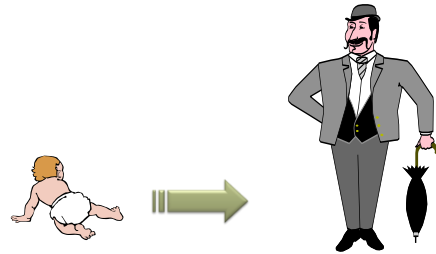
Aristoteles arvas, et tekkimine on üleminek võimalikusest tegelikkusele:

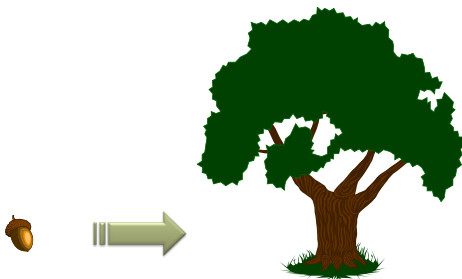
Aristoteles eristas kahte liiki olemasolu

- Tegelikkus (kr ενεργεια) ehk tegelikkusena olemasolu
- Võimalikkus (kr δυναμις) ehk võimalikkusena olemasolu

Laps on võimalikkusena täiskasvanu

Tammetõru on võimalikkusena tamm

Raha ei ole võimalikkusena maja

Raha ei ole võimalikkusena maja

Loomulikud ja kunstlikud asjad

- Loomulik on asi, milles endas peitub liikumise / muutumise allikas. Sellist muutumise allikat nimetas Aristoteles loomuseks (kr φυσικς)
- Kunstlik on asi, mis liigub / muutub välise jõu või toime tõttu

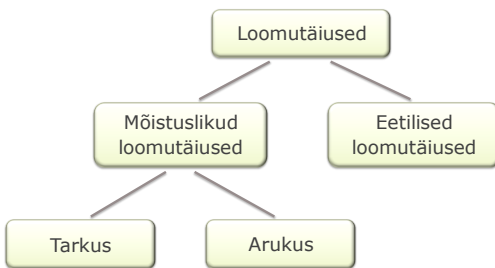
4 põhjuse liiki / 4 seletamise viisi

Põhjus	Seletusviis
Materiaalne põhjus	Millegi seletamine materjali eripäraga
Formaalpõhjus	Millegi seletamine olemuse kaudu
Tegevõhjus	Millegi seletamine välise jõu / toime kaudu
Sihtpõhjus	Millegi seletamine eesmärgi kaudu

Aristotelese eetika põhimõisted on

- õnn ehk õnnestunud elu
- loomutäius

Loomutäiuste liigitus

Eetiline loomutäius on Aristotelese sõnul

“... seadumus valida seda, mis on meie suhtes vahepealne, mille määrab loogiline arutelu, nii nagu määratleks mõistlik inimene. See on kahe pahe vahepeal, millest üks tuleneb liigest, teine puudulikkusest”

Eetiliste loomutäiuste näited

Millega seotud	Loomutäius	Pahe	
		Liialdus	Puudus
Hirm	Vaprus	Argus	Hulljulgus
Naudingud	Tasakaalukus	Taltsutamatus	Tuimus
Raha kasutamine	Lahkemeelsus	Raiskamine	Ihnsus
Häbitunne	Häbi tundmine	Häbelikkus	Häbitus

Aristotelese täiendused vaprust määratlusele:

Vapper/mehine pole see, kes

- 1) kogemusest teab, et midagi karta ei ole
- 2) kogematausest ei oskagi midagi karta
- 3) toimib afekti mõjul
- 4) toimib hirmu pärast häbisse jääda

Kirjandus

- Aristoteles, Nikomachose eetika. Tartu, 1996. Internetis aadressil: <http://www.ut.ee/klassik/aristoteles/nikomachos/index.html>
- Pseudo-Aristoteles, Loomutäiustest ja pahedest. – Akadeemia, 1997, nr 3
- Durant, W. Lood filosoofia ajaloost. Tallinn, 1998
- Filosoofia ajalugu. I. Antiik- ja feodaalühiskonna filosoofia. Tartu, 1947
- Meos, I. Antiikfilosoofia. Peatükke filosoofia ajaloost. Tallinn, 2000
- Saarinen, E. Filosoofia ajalugu tipult tipule, Sokratesest Marxini. Tallinn, 1996
- Salumaa, E. Filosoofia ajalugu I. Antiikfilosoofia. Tallinn, 1992